

ХТО НАВЧИТЬ УЧИТЕЛЯ?

Він сам – впевнені досвідчені педагоги, які вважають, що справжній професіонал має набувати нових знань протягом життя

Як стати успішним учителем? Мабуть, найголовніше – почуватися професіоналом своєї справи. А для цього варто набувати нових знань, і тоді ні учнівське «важке» запитання, ні професійне педагогічне не стане неприємною несподіванкою.

У будь-якій справі, котрій присвячуєш багато часу, хочеться досягти досконалості. Тож учитель-предметник, який уже досить довго працює з дітьми і чи не напам'ять знає зміст шкільної програми, не повинен спочивати на лаврах.

– Нині ми живемо у вік інформаційної революції, – говорить ректор Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова Віктор Андрущенко, – тож знань, отриманих в університеті, на весь період роботи не вистачить. Треба, щоб учитель займався самоосвітою. Варто реалізувати проект, який називається «освіта впродовж життя».

– Незалежно від того, чим займається людина, самоосвіта, однозначно, є одним із найважливіших аспектів удосконалення рівня її професійної кваліфікації і компетентності, – вважає Оксен Лісовий, директор Національного центру «Мала академія наук України».

– Світ динамічно змінюється, і діти – його зона росту – схоплюють усі зміни першими, – упевнений Тарас Фасоля, переможець конкурсу «Молодий учитель року». – Тому педагог повинен знати все те, що знають діти, але по-іншому: глибше, мудріше, якісніше. І не лише знати нове, а й уміти пояснити, за потреби – заперечити.

ЩО ЗАВАЖАЄ?

Сучасні технічні засоби і всевітня мережа інтернет роблять процес самоосвіти досить легким. Та й уся система освіти переймається підвищенням кваліфікації її учасників. Однак самоосвіту можна назвати «інтимним» поняттям – розпитувати про неї не прийнято.

– Для самоосвіти наш центр готує методичні рекомендації і

видання, – розповідає Оксен Лісовий. – Чи використовуються повною мірою ці можливості – то інше питання. На жаль, є дуже небагато викладачів-позашкільників, яких можна назвати ентузіастами справи постійного самовдосконалення. Тих, хто чітко усвідомлює, що нині діти самоосвітою займаються дуже активно. Нашим працівникам постійно потрібно нагадувати, що від їх активності в пізнанні того предмета, з яким він виходить до дітей, залежить чимало аспектів. І успішність діяльності – успішність навчання, і подальша успішність дітей, і повага до цього педагога.

Тож він повинен постійно розвиватися. Однак, як це реалізувати? Вчитель отримує невисоку зарплату і не завжди може собі дозволити придбати, скажімо, комп'ютерну техніку, оплатити послуги інтернет-провайдерів, виписувати фахові видання. А в селі вчителям треба ще й вести домашнє господарство.

– Я запропонував би, щоб класичні університети робили літні школи, літні курси, – говорить Віктор Андрущенко. – Викладачам, які вийшли зі стін нашого університету, пропонуємо дистанційно спілкуватися з тими інститутами і факультетами, кафедрами, де вони спеціалізувалися.

Є думка, що вчителі літнього віку неохоче працюють із новою технікою – проекторами, інтерактивними дошками, комп'ютерами.

– Якщо вчитель відкритий до світу, то нова техніка для нього – не проблема, – вважає Тарас Фасоля. – Звісно, якщо він «зашорився» у своїх розробках, то навряд чи знайде для себе щось корисне. Однак із власного досвіду можу сказати, що і вчителі старшого віку легко (може не «супер», але нормально) роблять презентації і тести на комп'ютері. А є й молоденькі вчительки, які просто не бажать «обтяжувати» себе такою роботою.

СУЧАСНЕ «ОЗБРОЄННЯ» УЧИТЕЛЯ

Переходячи від стратегічних думок до тактичних, наведемо кілька прикладів. Сучасний учитель фізики повинен бути

готовий до того, що його спитають про новітні дослідження Європейської організації ядерних досліджень (CERN). Вчителі біології не завадить знати про долю клонованої овечки Доллі, а вчитель фізкультури має бути обізнаним з особливостями розкладу Чемпіонату Європи з футболу Євро – 2012.

– Нині учні самоосвітою займаються дуже активно. Часто їх рівень потребує від викладача потроєння зусиль, щоб виходити до цих дітей з відповідями на запитання, – говорить

педагогіки. Розумний і сучасний вчитель повинен знати про все нове, що беруть на озброєння «дилетанти-заробітчани» від педагогіки (різні контори з тренінгів, репетиторські центри, центри навчання іноземних мов) – і про «25-й кадр», і про нейролінгвістичне програмування, сучасні тренінг-ігри тощо. Саме завдяки своїй безперервній самоосвіті педагог зможе вибрати серед класичних і новаторських методик перлини справді доцільних і ефективних засобів.

Вчитель-предметник, а особливо – класний керівник, повинен зробити все, що від нього залежить, аби учні стали вихованими. Це хоча і банальна, але дуже важлива істина. Для цього він повинен мати власну світоглядну позицію та, як говорив філософ Імануїл Кант, моральний закон у собі. Педагоги знають, що це дуже важко – декларувати загальнолюдські цінності в той час, коли засоби масової інформації (чи то засоби масових розваг) відображують зовсім інші «реалії». Вчителі знають, що надзвичайно важко пояснити учням, чому на найновішій іномарці їздить колишній двієчник. Однак у кожного педагога мають бути відповіді на такі запитання.

ЗРОЗУМІТИ ДИТИНУ. ВСЕ ІНШЕ – ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Говорячи про самоосвіту, варто подумати, в якому саме напрямі треба розвиватися. Уявімо таку ситуацію: поруч працюють два вчителі. Один з них має значно більший досвід практичної роботи, чудово розуміє психологію дитини, її вікові особливості, вміє знайти спільну мову. Інший вчитель краще розуміється на науково-технічних новинках, з легкістю може під-

УЧИТЕЛЬ-ПРЕДМЕТНИК, ЯКИЙ УЖЕ ДОСИТЬ ДОВГО ПРАЦЮЄ З ДІТЬМИ І ЧИ НЕ НАПАМ'ЯТЬ ЗНАЄ ЗМІСТ ШКІЛЬНОЇ ПРОГРАМИ, НЕ ПОВИНЕН СПОЧИВАТИ НА ЛАВРАХ

Оксен Лісовий. – Ці діти по суті користуються тими самими ресурсами для самоосвіти, що й педагог. Але дитина там шукає запитання, а педагог повинен знайти ще й відповіді.

Оксен Васильович наводить приклад: нещодавно МАН організувала і провела наукову школу для керівників секцій фізики саме на базі CERN, у найбільшій в світі лабораторії фізики високих енергій.

– Я вважаю, що навіть ця десятиденна школа не дасть вичерпних знань. Передусім вона викличе багато запитань, але якісно нового рівня. Тобто ця поїздка дасть поштовх до самоосвіти, – упевнений Оксен Лісовий.

Однак не предметом єдиним повинен жити працівник школи. Не менш важливою складовою мозаїки під назвою «успішний учитель» є педагогічна майстерність.

– Володіння новими інструментами (а інструменти вчителя – це сучасні методики) – ознака фаховості, запорука ефективної роботи вчителя, – говорить Тарас Фасоля. – Можу трохи зіронізувати: фермери вивчають нові комбайни, програмісти – нові мови програмування, а вчителі... історію

да людина, яка прийде в школу, вміє і співати, і танцювати, і володіє новітніми знаннями, і сяде за комп'ютер, і візьме ракетку, пограє з дитворою в теніс – вона буде більш цікавою і ефективною. З іншого боку, ми не можемо відкидати педагогічний досвід – коли досвідчений педагог бачить увесь клас, коли він знає, як з ним працювати. Адаже у нього були і талановиті, і відстаючі учні. Тож треба дивитися на особистість, а механічно віддавати перевагу я би не взявся.

– Звісно, найкращий варіант – поєднати ці вміння, – усміхається Оксен Васильович. Люди, які входять до рейтингу найкращих учителів і викладачів, це вміють. Але, на мою думку, хороший педагог передусім повинен розуміти дитину. Все інше – інструментарій. Розуміння процесу пізнання, дитячої мотивації допомагає формулювати правильні завдання для дитини. І часто це дає змогу досягнути того, що не може дати володіння ніякими технічними засобами. Скажімо образно: щоб викопати криницю, мало мати під рукою лопату чи екскаватор. Треба відчувати, де саме є вода. Тому викладач, який це відчуття має, може ту криницю копати навіть чайною ложкою. Це, звісно, неефективно, однак воду він врешті-решт знайде. А людина, яка лише володіє технічними засобами, хоч і користуватиметься потужним екскаватором, та воду знаходитиме рідко. Хіба що випадково.

ВМІТИ ЗДИВУВАТИ

Оксен Лісовий вважає, що для власного успіху вчителі потрібно зробити всього лише... три кроки. Перший – усвідомити те, що існуючого багажу для нього постійно замало – наука, зокрема й педагогічна, постійно розвивається. Другий крок до успіху – знайти джерела, які підкажуть йому, де шукати. Третій полягає в пошуку відповідей на ті запитання, які можуть прозвучати від сучасних, талановитих дітей.

– Я працюю вже двадцять років і ні на хвилину не перестаю навчатися, – говорить директор херсонського НВК «Школа гуманітарної праці» Артем Кияновський. – Учитель, який не розвивається, просто перестає бути цікавим дітям. А школа ґрунтується на давно забутому принципі: вчитель повинен уміти дивувати дітей. І робота над собою дає йому таку можливість.

Максим КОРОДЕНКО, «Освіта України»

ПРЯМА МОВА

ВІД КНИЖОК НЕ СТАНЕШ ЩАСЛИВІШИМ

– Розвиток особистості – це широке поняття, – розповідає психолог луцького «Центру психології та психотерапії» Ольга Лазаренко. – Це і самоосвіта (інтелектуальний рівень, набуття нових знань), і емоційний розвиток (розуміння і вербалізація своїх емоцій, інтеграція їх в усвідомлення й поведінку), і фізичний розвиток (розуміння свого тіла й удосконалення власного фізичного стану). Мабуть, варто констатувати: ми не станемо щасливішими тільки від того, що просто прочитаємо багато книжок. Відчуття гармонії настає, як правило, після того, як три системи – емоційна, тілесна й інтелектуальна – працюють злагоджено. А робота педагога є емоційно виснажливою, енергозатратною. Тому часто в учителів із багаторічним досвідом спостерігається емоційне вигорання, підвищений рівень тривоги, невміння розслабитися. Як наслідок – дратівливість, агресія, яка не знаходить виходу, стереотипні установки, спрощена комунікація (без позитивного емоційного відгуків) з учнями і своїми рідними. Якщо вчасно не зупинитися і не подбати про себе, можуть навіть виникати фізіологічні порушення, різні тілесні недуги. Мій досвід приватної психологічної практики підтверджує: якщо вирішити внутрішні конфлікти, то, ймовірно, безслідно минуть такі психосоматичні недуги, як астма, мігрень, (за умови, якщо причини були психологічні). Тож самоосвіта і саморозвиток узагалі – вміння не тільки корисні, а й життєво важливі, які можуть значно поліпшити якість життя.